

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
Національна академія
педагогічних наук України
Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих
НАПН України

100 РОКІВ

ПРИРОДНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені В. Г. Короленка

Інститут проблем виховання НАПН України
Інститут обдарованої дитини НАПН України
Міжнародна академія педагогічної освіти
Полтавська обласна державна адміністрація
Полтавська обласна рада
Полтавська міська рада
Мала академія наук України
Аріельський Університет, Аріель, Ізраїль
Краківський педагогічний університет імені Комісії національної освіти, Польща
Краківська Академія імені Анджея Фрич Моджевського, Польща
Середня школа «Сент-Ендрю», Канада
Національний коледж шкільних керівників, Великобританія
Університет Яна Кохановського в Кельцах філія в м. Пьотрков Трибунальський

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

МАТЕРІАЛИ

*Міжнародної науково-практичної конференції
«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ
ДИСЦИПЛІН У СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ШКОЛІ»
(XXVII КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ)*

28-29 травня 2020 року

м. Полтава

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Степаненко Микола Іванович – доктор філологічних наук, професор, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Сітарчук Роман Анатолійович** – доктор історичних наук, професор, перший проректор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Шевчук Сергій Миколайович** – доктор географічних наук, доцент, проректор із наукової роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Гриньова Марина Вікторівна** – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, декан природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Міхаель Зініград** – професор, ректор Аріельського університету, Аріель; **Ежи Малец** – професор, ректор Краковської Академії імені Анджея Фрича Моджевського, Краков; **Пінхасов Альберт** – проректор із наукової роботи, Аріельський Університет, Аріель; **Raichlin Yosef** – професор, Laboratory of Polymers, Аріельський Університет, Аріель; **Гриньов Роман Станіславович** – кандидат фізико-математичних наук, факультет фізики Аріельського університету, Ізраїль; **Ткаченко Андрій Володимирович** – доктор педагогічних наук, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Онїшко Валентина Володимирівна** – доктор педагогічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Шиян Надія Іванівна** – доктор педагогічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Пилипенко Сергій Володимирович** – доктор біологічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Жданова-Неділько Олена Григорівна** – доктор педагогічних наук, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Сас Наталія Миколаївна** – доктор педагогічних наук, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Пивовар Ніна Михайлівна** – доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Большая Оксана Вікторівна** – кандидат економічних наук, асистент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Іщенко Володимир Іванович** – кандидат педагогічних наук, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка; **Гомля Людмила Миколаївна** – кандидат біологічних наук, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Хоміч Лідія Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора інституту професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Назаренко Тетяна Геннадіївна – доктор педагогічних наук, професор, старший науковий співробітник лабораторії географічної і економічної освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «**Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі**» (XXVII КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ) (м. Полтава, 28-29 травня 2020 р.) / За заг. ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава: Аструя, 2020. – 437 с.

ISBN

Збірник містить матеріали, присвячені сучасним проблемам методики навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі. Для наукових працівників, викладачів, студентів, магістрантів вищих навчальних закладів, учителів.

УДК 373.5.016:5+378.016:5](062)

Друкується за рішенням вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (протокол № 12 від 4.05.2020 року)

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів та посилань несуть автори статей.

Комп'ютерне забезпечення: Величко Р.М., Хілінська Т.В., Хілінський В.П., Жданова-Неділько О.Г.

ISBN

© ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020
© Автори, заг. ред. М.В. Гриньової, 2020
© Аструя, 2020

ДО ПРОБЛЕМИ НОВИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Котик Л.І.
(Львів, Україна)

Освітній процес у вищій школі у 20-их роках ХХІ ст. зазнає наскрізної трансформації, що зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій. Не осторонь від нього є проблеми впровадження нових засобів навчання суспільної географії. Вони досліджуються вченими через призму аналізу компетенцій, що формують дисципліни суспільно-географічного блоку [2, 8], SWOT-аналізу навчально-методичної діяльності кафедри [3], підготовки та видання навчальних посібників нового зразка [1, 4-6, 9, 10], переосмислення завдань, які постають у процесі викладання дисциплін [7] тощо. Вивчається й впровадження нових засобів навчання географії у вищій школі, що повинні бути модерно студентоорієнтовані, націлені на реалізацію стратегії навчання через дослідження, спрямовані на формування конкурентоздатної особистості на ринку праці і розвиток культурного феномену українських інноваторів і стартаперів.

Не применшуючи роль ГІС, як наймодерніших засобів навчання суспільної географії у вищій школі, варто наголосити на доцільності використання у навчальному процесі тематичних карт, карт знань, медіаконтенту, інтерактивних часових стрічок, шести капелюхів мислення, TED-виступів тощо (табл. 1).

*Таблиця 1 – Використання нових засобів навчання
(на прикладі суспільно-географічних дисциплін)*

Засоби навчання	Соціальна географія	Геокультура і геоосвіта України	Політико-географічна глобалістика	Глобальні проблеми людства
	<i>Тематики у яких застосовується засіб</i>			
Тегові карти	Об'єкт, предмет, зміст та функції соціальної географії	Теоретичні засади географії культури і географії освіти	Географія збройних конфліктів	Глобальні проблеми: класифікація та наукові підходи до трактування
Карта знань	Методи соціально-географічних досліджень	Проблеми вивчення географії культури України у середній школі	Політико-географічна глобалістика у системі глобалістики	Тематика глобальних проблем людства у доповідях провідних вчених
Медіаконтент	Соціально-географічні контрасти між макрорегіонами сучасного світу	Етнографічно-географічне районування України	Аналіз терористичної діяльності	Глобальна проблема війни і миру
Інтерактивна часова стрічка	Проблеми цивілізаційної ідентичності Європи	Інтегральне геокультурне районування України	Етапи формування глобалістики	Глобальна демографічна проблема
Шість капелюхів мислення	Рівень та якість життя населення України	Географія освіти України	Динаміка світових процесів демократизації	Глобальна енергетична проблема
TED-виступ	Соціально-географічна регіоналізація України	Виклики географії культури, географії освіти України	Система глобального управління	Нові глобальні проблеми людства

Укладено за: [1, 5, 6, 9].

Тегові карти (хмара слів) – візуальне відтворення списку ключових слів, категорій, символів на єдиному спільному зображенні. Засіб розвиває м'які навички управління інформацією і медіаграмотність. Його використання, наприклад, у темі «Географія

збройних конфліктів» [6] сприяє розумінню змісту й обсягу поняття збройний конфлікт та виявлення ознак маніпулювання поняттям через творення інформаційних фейків при висвітленні тематики у ЗМІ. Word Art [15] і Word It Out [16] – безкоштовні ресурси для створення тегових карт.

Карта знань (англ. *mind map*; карта пам'яті) – поєднання схем, діаграм, блоків, які в наочний вигляд демонструють тези, логічні структурні компоненти пов'язані між собою та об'єднані загальною ідеєю; дозволяє відобразити на одному аркуші паперу ідею/тематичний блок загалом за допомогою унаочнення мислення, забезпечує швидке і глибше розуміння матеріалу. Використання засобу удосконалює навичку критичного й креативного мислення. Наприклад, у курсі «Глобальні проблеми людства», застосування карти знань при аналізі висвітлення тематики глобальних проблем людства у доповідях провідних учених світу, формулює навичку критичного співставлення тематики доповідей з політико- й соціально-економічними процесами, що відбуваються на глобальному рівні, з векторами індивідуального розвитку глобальних держав світу тощо. MindMeister [12], Mind Mapping Online [11] – ресурси для створення карт знань.

Медіаконтент – змістове наповнення засобу інформації з метою передачі інформативних, загальнозначимих, естетично привабливих різножанрових повідомлень, спрямованих на масову аудиторію. Засіб розвиває м'які навички медіаграмотності і самопрезентацію. Наприклад, його застосування у темі «Етнографічно-географічне районування України» мотивує студентів підготувати коротке відеоповідомлення культурологічного спрямування, здійснити його аудіосупровід та проаналізувати відгуки (*feedback*) на нього в соціальних мережах.

Time.Graphics – онлайн-сервіс для створення інтерактивних часових стрічок із додаванням фото, відео, текстових, аудіоматеріалів; забезпечує унаочнення (візуалізацію) певних проміжків часу і показ хронології подій. Дає змогу укласти часоплин за темою дослідження, графічно відобразити історичні дати, події, хронологічну статистичну інформацію тощо. Сприяє розвитку критичного мислення та управління інформацією. Застосовується, наприклад, у курсі «Політико-географічна глобалістика» при вивченні теми «Етапи формування глобалістики». Безкоштовний ресурс для створення часоплинів Time.Graphics [14].

Шість капелюхів мислення – дає змогу розглянути проблемну ситуацію з шести незалежних одна від одної точок погляду: фокусування уваги на інформації; дослідження можливих переваг; оцінка ситуації/події з погляду наявних недоліків; увага на інтуїцію, відчуття, емоції; пошук альтернатив, генерація ідей; підбиття підсумків дослідження. Дозволяє сформулювати найповніше уявлення про предмет дискусії/ аналізу і на логічному та емоційному рівнях оцінити переваги й недоліки. В основі прийому концепція паралельного мислення. Його застосування у темі «Рівень та якість життя населення» («Соціальна географія») забезпечує формування м'яких навичок критичне мислення, управління інформацією, вміння формулювати власну думку, приймати рішення та нести відповідальність за них, вміння дискутувати тощо.

TED-конференція (англ. *Technology Entertainment Design*) – формат конференцій, які проходять у руслі висвітлення «ідей вартих поширенню», започаткований (1984) однойменною щорічною конференцією у м. Нью-Йорк [13]. Виступи у *форматі TED* – це короткі (переважно 5-7 хв., макс. 18 хв.), ретельно підготовлені доповіді, які цікаво репрезентують нову ідею та мають за мету привабити якомога більше людей з метою її поширення й підтримки. Застосування засобу у навчальних курсах суспільно-географічного спрямування сприяє формування м'яких навичок самопрезентація, креативне мислення, когнітивна гнучкість, тайм-менеджмент, поведінковий патерн, зародженню бізнес- та соціальноорієнтованих ідей у середовищі студентської молоді.

Застосування нових засобів навчання географії у вищій школі сприяє розвитку у студентів м'яких навичок, посилює інтерес до наукових досліджень суспільно-географічного спрямування та демонструє їхню затребуваність, зумовлює комерціалізацію суспільно-географічних ідей та в перспективі розвиток культури українських стартаперів.

Список використаних джерел:

1. Білецький М., Ванда І., Котик Л. Соціальна географія : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 328 с.
2. Білецький М., Ванда І., Котик Л. Сучасні особливості викладання дисципліни «соціальна географія» у вищій школі // Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Серія 4. Географія і сучасність, 2014. Вип. 20(32). С. 173–180.
3. Білецький М., Котик Л. Навчально-методична діяльність кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка : SWOT-аналіз / Наукові записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія : географія. № 2. (вип. 41). 2016. С. 16–25.
4. Влах М., Котик Л. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 328 с.
5. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людств : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 330 с.
6. Книш М., Котик Л. Політико-географічна глобалістика: навч. посібник. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 484 с.
7. Мамчур О., Ванда І., Котик Л. Суспільно-географічні дисципліни : завдання у контексті реформ вищої освіти / Українська географія: сучасні виклики. Зб. наук. праць у 3-х т. Київ : Прінт-Сервіс, 2016. Т. 1. С. 172–176.
8. Мамчур О., Ванда І., Котик Л. Суспільно-географічні дисципліни: роль у формуванні професійних компетентностей / Наук. записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія : географія. № 2. (вип. 39). 2015. С. 73–81.
9. Ровенчак І., Котик Л. Геокультура і геоосвіта України : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 128 с.
10. Шаблій О. І. Основи суспільної географії: підручник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 296 с.
11. Mind Mapping Online [Electronic resource]. – Mode of access : <https://bubbl.us>.
12. MindMeister [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.mindmeister>.
13. TED [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.ted.com>.
14. Time.Graphics [Electronic resource]. – Mode of access : <https://time.graphics>.
15. Word Art [Electronic resource]. – Mode of access : <https://wordart.com/create>.
16. Word It Out [Electronic resource]. – Mode of access : <https://worditout.com>.

**САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ
СТУДЕНТІВ ЗВО**

Кравцова Н.В., Асєєва І.В., Конкін С.В.
(Харків, Україна)

В реаліях сьогодення, коли під час карантину, пов'язаного з пандемією коронавірусу (COVID-19), всі заклади вищої освіти України перейшли на дистанційну форму навчання, самостійна робота студентів набуває особливого значення. Ті умови, в яких опинилася наша система освіти, підштовхнули освітян до змін, які потребують підвищення рівня відповідальності й самосвідомості майбутніх фахівців. Адже тільки самостійне отримання знань та витрачений час і зусилля забезпечують ціннісне сприйняття студентами і самих цих знань, і можливості їх застосування у своїй майбутній професійній діяльності.

Саме ці два чинники – самостійне відкриття для себе чогось нового та ціннісне сприйняття процесу відкриття цього нового, усвідомлення значущості знань для успішної професійної діяльності, виступають потужними джерелами забезпечення належної якості навчання студентів. Крім того, вони відіграють істотну роль в

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ І ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРЯННЯ ВЧИТЕЛІВ У КОЛЕКТИВІ: МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ДИРЕКТОРІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ Жара Г.І.	208
УСЛАВЛЕНІ ІМЕНА ПОЛТАВЩИНИ: ШВАНВИЧ БОРИС МИКОЛАЙОВИЧ – ЕНТОМОЛОГ, СПЕЦІАЛІСТ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ЕНТОМОЛОГІЇ, АНАТОМІЇ КОМАХ, ЕКОЛОГІЇ КОМАХ-ЗАПИЛЮВАЧІВ, ДОКТОР БІОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР, ЗАВДУВАЧ КАФЕДРИ ЕНТОМОЛОГІЇ ЛЕНІНГРАДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ, ВІЦЕ-ПРЕЗИДЕНТ ВСЕСОЮЗНОГО ЕНТОМОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА СРСР Закалюжний В.М.	210
ОСНОВНІ ШЛЯХИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ОХОРОНЮВАНЮ ФЛОРОЮ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ В ШКОЛІ Запорожець В.К.	213
ОСОБЛИВОСТІ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В ОСВІТІ Зінченко Ж.В.	214
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН Казачанська О.П., Казачанська І.М.	216
ВПЛИВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ФІЗІОЛОГІЧНИЙ СТАН УЧНІВ Квак О.В.	218
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІД ЧАС СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ТА СТОМАТОЛОГІВ Когут І.В., Свінцицька Н.Л., Северин Ю.М., Литовка В.В., Каценко А.Л.	219
ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ ЯК ОЗДОРОВЧА ТЕХНОЛОГІЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ Коритько І.В.	221
ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ РОЗЛАДІВ ПІД ЧАС АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ Корчан Н.О.	224
ВИХОВНА РОБОТА НА КАФЕДРІ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ЯК СКЛАДОВА У ФОРМУВАННІ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ Корчан Н.О.	227
ДО ПРОБЛЕМИ НОВИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ Котик Л.І.	230
САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗВО Кравцова Н.В., Асєєва І.В., Конкін С.В.	232

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН
У СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ШКОЛІ»
(XXVII КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ)

28-29 травня 2020 року

Підписано до друку 18.05.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 25,4
Наклад 300 шт. Замовлення 2020-135

Видавництво ПП «Астрая»
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Тел.: +38 (0532) 509-167, 611-694
E-mail: astraya.pl.ua@gmail.com, веб-сайт: astraya.pl.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5599 від 19.09.2017 р.

Друк ПП «Астрая»
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Тел.: +38 (0532) 509-167, 611-694
Дата державної реєстрації та номер запису в ЄДР
14.12.1999 р. № 1 588 120 0000 010089